

***Procesul de la Curtea Internațională de Justiție
pentru delimitarea spațiilor maritime în Marea Neagră
(România c. Ucraina)***

Discursul introductiv al Agentului României

Bogdan Aurescu

Marți, 2 septembrie 2008, ora 10

Introducere

1. Doamnă președinte, Domnilor judecători, este o mare onoare și un privilegiu pentru mine să îmi reprezint țara în fața domniilor voastre în calitate de agent al României.
2. În primul rând, deoarece această calitate îmi oferă prilejul de a prezenta un respectuos omagiu Curții Internaționale de Justiție, prestigiosul organ principal judiciar al Organizației Națiunilor Unite, precum și tuturor judecătorilor săi, care reprezintă cu profesionalism și integritate principalele sisteme juridice ale lumii.
3. În al doilea rând, pentru că – pentru România – respectarea riguroasă a dreptului internațional reprezintă însuși fundamentul, nucleul esențial al politicii noastre externe. Dreptul internațional este, pentru un stat european de talia României, instrumentul cel mai eficace pentru a obține soluții echitabile pentru diferendele internaționale. La rândul său, această Curte se dedică aplicării eficace și perspicace a dreptului internațional, pentru stabilirea durabilă a legalității și ordinii publice internaționale.
4. Această constantă a politicii externe a țării mele își află rădăcinile în contribuția românească la dezvoltarea dreptului internațional și a justiției internaționale. Școala română de drept internațional a dat, printre altele, un judecător în cadrul Curții Permanente de Justiție Internațională pentru întreaga perioadă de activitate a acesteia – Demetru Negulescu, care a abordat cu mare autoritate științifică subiectul avizelor consultative, precum și pe unul dintre

principalii fondatori ai conceptelor de drept internațional penal și curte penală internațională – Vespasian Pella – pentru a nu menționa decât două exemple. Aceste două exemple se adaugă contribuției lui Nicolae Titulescu, fost ministru al afacerilor externe și președinte (în două rânduri) al Adunării Societății Națiunilor, unul dintre autorii definiției agresiunii cuprinse în Convențiile de la Londra din 1933 (Convențiile „Titulescu-Litvinov”) și promotor vizionar al conceptului de „spiritualitate a frontierelor” (care anunța deja principiile Schengen) și de al organizațiilor internaționale regionale. În ceea ce privește dreptul mării, lucrările pregătitoare ale Convenției de la Montego Bay din 1982 demonstrează contribuția substanțială a României, propunerile sale fiind reținute, în foarte mare parte, în litera sau spiritul lor, în textul Convenției, inclusiv în articolul 121 asupra regimului insulelor și mai ales în alineatul 3 al acestui articol¹.

5. În mod deosebit – și în al treilea rând, este un privilegiu și pentru că este pentru prima oară când România se prezintă în fața Înaltei dumneavoastră Jurisdicții în cadrul unei proceduri contencioase. În septembrie 2004, când România a sesizat Curtea cu această cauză a delimitării maritime în Marea Neagră, țara mea a efectuat acest demers cu deplină încredere că această Curte va soluționa în mod just și imparțial acest litigiu, întemeindu-se pe acquis-ul substanțial al jurisprudenței sale în materie. Acest acquis reprezintă, pentru România, garanția absolută a unei soluții echitabile și conforme cu dreptul. Doamnă președinte, aceeași convingere ne animă și astăzi, în egală măsură.

6. Doamnă președinte, Domnilor judecători, în opinia României², această cauză nu este una foarte complexă. Această constatare se întemeiază pe faptul că nu există revendicări teritoriale între părți, iar contextul geografic nu este complicat în mod suplimentar de circumstanțe excepționale – dacă nu ar fi prezența Insulei Șerpilor, în zona de delimitat. În același timp, trebuie să amintim că prima parte a frontierei maritime între platoul continental și zona economică exclusivă a României, *pe de o parte*, și zona cu o rază de 12 mile marine în jurul Insulei Șerpilor, *pe de alta*, a fost deja stabilită prin acorduri încheiate între România și Uniunea Sovietică. Aceste acorduri sunt în vigoare între părțile care se prezintă astăzi în fața domniilor voastre. La rândul lor, acordurile bilaterale din 1997 au stabilit principiile de delimitare aplicabile pentru trasarea restului liniei de delimitare – principii care sunt în perfectă conformitate cu regulile deja aplicate de către această Curte atunci când a soluționat alte cazuri de delimitări maritime. Având în vedere aceste elemente și jurisprudența consolidată a acestei

¹ Memoriul României (în continuare MR), p. 85-90, par. 8.8-8.16.

² MR, p. 9, par. 1.10.

Curți, precum și practica substanțială a statelor în domeniu, România consideră că delimitarea maritimă în Marea Neagră nu este o cauză foarte complicată.

7. Dar, „nu foarte complicat” nu înseamnă „simplu”. După cum le spun mereu studenților mei de la Facultatea de Drept a Universității din București, nu există cazuri simple în fața acestei Curți. Dar, dacă este să comparăm sarcina Curții în prezenta cauză cu alte cazuri, mult mai complexe – spre exemplu *Camerun împotriva Nigeriei* sau *Qatar împotriva Bahrain-ului*, pentru a nu menționa decât două exemple – este ușor de înțeles de ce România consideră prezenta cauză de delimitare maritimă nu foarte complicată. În concluzie, nu pot fi de acord cu poziția contradictoriilor noștri, care, în Contra-Memoriu, au afirmat caracterul complex al prezentei cauze dată fiind imposibilitatea pentru cele două părți de a ajunge la o soluție prin negociere³. Doamnă președinte, Domnilor judecători, dacă dreptul internațional ar fi fost acceptat și aplicat de către vecinii noștri în cursul negocierilor, această Curte – în mod sigur – nu ar fi fost niciodată sesizată. România și-a întemeiat întotdeauna pozițiile și propunerile, pe durata îndelungatului proces de negociere, pe dreptul internațional în materia delimitărilor maritime și pe regulile de delimitare – așa cum au fost dezvoltate și aplicate în special de către această Curte în jurisprudența sa deja bine stabilită⁴.

Negocierile bilaterale și pozițiile României și ale Ucrainei. Caracterul inedit al „metodei” de delimitare propuse de Ucraina în timpul negocierilor și în fața Curții

8. Negocierile între România și Uniunea Sovietică asupra delimitării platoului continental și a zonelor economice exclusive în Marea Neagră s-au derulat timp de 20 de ani, în 10 runde, între 1967 și 1987. Nu s-a obținut nici un rezultat concret, datorită pozițiilor divergente ale celor două state cu privire la elementele-cheie ale procesului de delimitare⁵.

9. Negocierile între România și Ucraina asupra problemei delimitării platoului continental și a zonelor economice exclusive s-au derulat după proclamarea independenței Ucrainei, inclusiv în contextul negocierilor pentru încheierea Tratatului cu privire la relațiile de bună vecinătate și cooperare între România și Ucraina („Tratatul de bază”), semnat la Constanța, la 2 iunie 1997⁶. Concomitent cu acest Tratat, un Acord Conex a fost încheiat, în aceeași zi, printr-un schimb de

³ Contra-Memoriul Ucrainei (în continuare *CMU*), p.33, par. 4.1.

⁴ MR, p.47-48, par. 4.44; Anexa nr. 25 la MR.

⁵ MR, p. 43, par. 4.27-4.28 ; MR, Capitolul 5 ; Anexele nr. 28-31 la MR.

⁶ Colecția de tratate a ONU (în continuare *CTNU*), vol. 2159, p. 355 (Anexa nr.1 la MR). A se vedea MR, p. 43, par. 4.39. A se vedea, de asemenea, Anexa nr. 22 la CMU.

scrisori între miniștrii afacerilor externe din cele două state⁷. Potrivit dispozițiilor Tratatului de bază și Acordului Conex, după intrarea în vigoare a acestor două documente 24 de runde de negociere și 10 runde la nivel de experți au avut loc între 1998 și 2004, înainte ca România să sesizeze Curtea cu privire la prezenta cauză⁸.

10. Poziția României în timpul celor 34 de runde de negocieri s-a întemeiat pe principiile de delimitare maritimă convenite de către cele două părți în articolul 4 al Acordului Conex, care sunt – o repet – în deplină conformitate cu practica statelor și jurisprudența internațională, în special cea a acestei Curți. Astfel, România a propus ca linia de delimitare să fie realizată prin trasarea, cu titlu provizoriu, a unei linii echidistante sau mediane, după caz, între țărmurile relevante ale celor două state, adiacente sau aflate față în față, trasare urmată de o eventuală ajustare a acestei linii, cu luarea în considerare a circumstanțelor pertinente ale zonei de delimitat⁹, printre care prezența Insulei Șerpilor în această zonă. Echitatea acestei soluții trebuia verificată printr-un „test al proporționalității”, la care recurge și jurisprudența internațională. Această metodă a fost propusă în mod constant de către România în timpul negocierilor, așa cum o arată corespondența diplomatică transmisă părții ucrainene, care este inclusă în Anexa 25 a Memoriului¹⁰.

11. Dimpotrivă, poziția oficială a Ucrainei în timpul negocierilor se întemeia pe o metodă inedită de delimitare, care este în acest moment ilustrată pe ecran.

[Proiecția nr. 1 – Ilustrarea „metodei” de delimitare propuse de Ucraina în timpul negocierilor cu România (pe baza Crochiului 9-1 din CMU)]

12. Potrivit acestei metode, comunicată României prin corespondența diplomatică, inclusă în anexele la Memoriu¹¹, linia de delimitare ar fi trebuit calculată ca o „medie” a altor două linii determinate anterior. Acestea erau o linie de echidistanță între țărmul continental românesc și coasta Insulei Șerpilor împreună cu o mică porțiune din coasta Peninsulei Crimeea, - puteți observa pe ecran linia de echidistanță „à la Ucraina” – și o linie determinată după așa-zisa metodă a „proporționalității”. Cum se trasează această din urmă linie? – acest aspect rămâne un

⁷ CTNU, vol. 2159, p. 357 (scrisoarea României), p. 363 (scrisoarea de răspuns a Ucrainei) (Anexa nr. 2 la MR).

⁸ MR, p. 47, par. 4.41.

⁹ MR, p. 47-48, par. 4.44.

¹⁰ Cu titlu de exemplu, Nota verbală din 24 ianuarie 2002 a Ministerului Afacerilor Externe al României adresată Ministerului Afacerilor Externe al Ucrainei, Anexa nr. 25 la MR.

¹¹ Cu titlu de exemplu, Nota verbală din 29 mai 2002 a Ministerului Afacerilor Externe al Ucrainei adresată Ambasadei României la Kiev, Anexa nr. 26 la MR.

mister, atât din punct de vedere juridic, cât și matematic sau geografic. Puteți vedea acum pe ecran, precum și în fișa nr. I-1 din dosarele dvs.*, linia „medie” finală propusă de Ucraina. Această metodă prezintă o serioasă contradicție logică. Astfel, în prima etapă a delimitării, prin trasarea liniei de echidistanță, partea ucraineană a considerat ca fiind relevante coasta Insulei Șerpilor și un fragment din coasta Crimeii. Dimotrivă, în a doua parte – atunci când a fost vorba de trasarea unei „linii de proporționalitate”, Ucraina a luat în considerare țărmul continental ucrainean în ansamblul său, inclusiv toate sectoarele situate la nord de Insula Șerpilor – în pofida faptului că, având în vedere abordarea din prima etapă, coastă continentală ucraineană (cu excepția unei părți din țărmul Peninsulei Crimeii) nu era relevantă pentru delimitare¹².

13. Doamnă președinte, în mod intrinsec contradictorie, metoda ucraineană nu respectă, în mod evident, principiile de delimitare prevăzute în Acordul Conex și acceptate drept obligatorii de către cele două părți în 1997, în ciuda eforturilor Ucrainei de a prezenta în Contra-Memoriu, într-o modalitate cosmetizată, poziția sa în cursul negocierilor¹³.

14. Astfel, deși Acordul Conex prevede, în articolul 4, alineat a) „aplicarea articolului 121 al Convenției Națiunilor Unite asupra dreptului mării ... așa cum este el aplicat în practica statelor și în jurisprudența internațională”, partea ucraineană a insistat ca Insula Șerpilor să fie considerată pe picior de egalitate cu teritoriul continental român – chiar dacă, potrivit practicii bine stabilite a statelor, și consacrate în mai multe decizii ale acestei Curții și ale tribunalelor arbitrale, această formațiune maritimă ar trebui ignorată, cel puțin în prima etapă a procesului de delimitare, date fiind poziția sa geografică și caracteristicile naturale¹⁴.

15. În același timp, metoda ucraineană pornea de la o aplicare eronată a principiului prevăzut de articolul 4, alineatul b) al Acordului Conex, potrivit cu care părțile ar trebuie să utilizeze „principiul liniei de echidistanță în zonele de delimitat unde țărmurile sunt adiacente și principiul liniei mediane în zonele unde țărmurile sunt opuse” - deoarece coasta continentală ucraineană adiacentă a fost ignorată în construirea liniei de delimitare. În același timp, metoda ucraineană nu prevedea nicio linie mediană între țărmurile față în față ale celor două state, ceea ce ignoră a doua parte a regulii citate.

* *Este vorba despre Dosarele Judecătorilor, în care se găsesc documente, texte, schite, proiectii etc., utilizate în timpul pledoariilor.*

¹² MR, p. 48, par. 4.45.

¹³ A se vedea CMU, p. 233-234, par. 9.10.

¹⁴ MR, p. 49, par. 4.47.

16. Mai mult, deși Acordul Conex, în articolul 4 alienatul c) prevede aplicarea „principiului echității și al metodei proporționalității așa cum sunt acestea aplicate în practica statelor și în hotărârile instanțelor internaționale”, propunerea ucraineană dorea să acorde proporționalității un rol fără precedent, considerând-o o metodă *independentă* de delimitare¹⁵.

17. Metoda ucraineană nu respectă nici alineatul e) al articolului 4, care prevede „principiul luării în considerare a circumstanțelor speciale din zona de delimitat”, deoarece – potrivit acestei metode - Insulei Șerpilor i s-a negat calitatea pe care o are în zona de delimitat, aceea de circumstanță specială pertinentă.

18. În plus, linia revendicată de partea ucraineană nu este conformă cu Procesele-verbale încheiate între România și Uniunea Sovietică începând cu anul 1949, care sunt recunoscute de către Ucraina (și de România) ca acorduri în vigoare între cele două state și care fixează în mod clar frontiera maritimă pe linia arcului de cerc de 12 mile marine, în jurul Insulei Șerpilor¹⁶.

19. De-abia în 2006, în Contra-Memoriu, partea ucraineană – poate conștientă de caracterul cu totul inedit al metodei propuse anterior – a decis să își modifice în mod radical viziunea, simulând că acceptă metoda, bine cunoscută în doctrină, practica statelor și în jurisprudența internațională – „echidistanță/linie mediană – circumstanțe speciale sau relevante”. Dar această acceptare, Doamnă președinte, nu este decât aparentă. Deoarece „noua” poziție a Ucrainei se bazează pe deformarea regulilor stabilite în materie de delimitare maritimă, pentru a încerca să justifice aceeași linie de delimitare – același rezultat profund inechitabil urmărit de Ucraina în timpul negocierilor.

[Proiecția nr. 2 – Ilustrarea „metodei” de delimitare propusă de Ucraina în fața Curții (pe baza Crochiului 9-3, CMU)]

20. Potrivit documentelor scrise depuse de Ucraina, delimitarea „trebuie” să se facă în principal între o parte infimă din deja minusculul țărm al Insulei Șerpilor și o parte redusă a coastei Crimeii și coasta României¹⁷, cu ignorarea coastei ucrainene adiacente coastei române. De fapt, Ucraina propune construcția unei linii provizorii de echidistanță cu utilizarea a 3 (trei!) puncte așa-zis relevante ale coastei sudice a Insulei Șerpilor – coastă care are aproximativ 310

¹⁵ *Ibid.*

¹⁶ MR, p. 49, par. 4.48.

¹⁷ A se vedea CMU, Capitolul 7; p. 235-239, par. 9.15-9.29.

metri, distanțele între aceste puncte fiind de circa 240 și 70 metri¹⁸ – și doar un punct pe coasta Crimeii¹⁹. Ajustarea liniei provizorii astfel obținute „trebuie” să se facă, potrivit Ucrainei, prin deplasarea („mutarea”) liniei pentru a lua în considerare – citez din Contra-Memoriul Ucrainei – „cadrul geografic larg al regiunii și în special ... disparitatea accentuată a lungimilor coastelor”²⁰. Puteți observa acum pe ecran, precum și în fișa nr. I-2 din dosarele dvs., linia de delimitare propusă de Ucraina. Potrivit cărei metode, pentru care motiv științific Ucraina propune deplasarea liniei provizorii? – aceste aspecte sunt încă un mister, deoarece Ucraina nu le explică, așa cum nu explică deloc nici pozițiile sale în timpul negocierilor anterioare cu România. În același timp, Insulei Șerpilor, deși i se acordă o importanță – pe care nu o are – și deși este integrată în mod artificial și împotriva oricărei evidențe în cadrul țărmului ucrainean, din care nu face parte din punct de vedere geografic, - Insulei Șerpilor, spuneam, i se refuză calitatea de circumstanță excepțională în zona de delimitat²¹. Nu sunt decât câteva exemple, printre altele, ale tezei eronate susținute de Ucraina în privința aplicării metodei „echidistanță/linie mediană – circumstanțe speciale sau relevante”. Dar această teză va fi demontată la un moment ulterior în pledoaria României.

[Proiecția nr. 3 – Ilustrarea comparativă a „metodei” de delimitare propuse de Ucraina în timpul negocierilor cu România și a „metodei” de delimitare propuse de Ucraina în fața Curții, cu liniile de delimitare care coincid]

21. Coincidența între linia de delimitare propusă de Ucraina în timpul negocierilor – care este consecința aplicării unei „metode” foarte contestabile, lipsită de orice bază științifică – și linia revendicată în fața acestei Curți poate fi ușor constatată în proiecția care este acum pe ecran și în fișa nr. I-3 din dosarele dvs. Această suprapunere – care nu este întâmplătoare – arată în mod clar caracterul eronat al construcției și aplicării „metodei” propuse de către Ucraina Curții.

22. Doamnă președinte, Domnilor judecători, având în vedere conduita Ucrainei în timpul negocierilor, permiteți-mi să concluzionez că nu natura complicată a acestei cauze, ci nerespectarea de către partea ucraineană a regulilor de delimitare maritimă și a dispozițiilor acordurilor în vigoare între România și Ucraina a condus la eșecul negocierilor bilaterale. Dacă normele relevante ar fi fost acceptate, respectate și aplicate de către vecinii noștri în timpul

¹⁸ A se vedea CMU, p. 22, Figura 3-6.

¹⁹ A se vedea Duplica Ucrainei (în continuare DU), p. 90, par. 5.4 și Figura 5-1.

²⁰ CMU, p. 238, par. 9.26.

²¹ A se vedea , cu titlu de exemplu, DU, p.95-96, par. 5.25-5.27.

negocierilor, ele ar fi condus la o soluție negociată viabilă și echitabilă pentru problema delimitării.

Efectele inechitabile ale preluării ilicite a Insulei Șerpilor de către URSS

23. Doamnă președinte, a venit momentul să prezint câteva aspecte importante referitoare la contextul în care fosta Uniune Sovietică a obținut în mod ilicit Insula Șerpilor în 1948. Când România și-a dobândit independența, Tratatul de la Berlin din 1878 a confirmat Insula Șerpilor ca teritoriu suveran al României, calitate pe care a păstrat-o timp de 70 ani, până în 1948. De la această dată când a fost ocupată de Uniunea Sovietică pentru aproape 43 de ani (fiind transformată în avanpost militar sub controlul direct al autorităților militare de la Moscova)²², până la independența Ucrainei.

24. Transferul Insulei Șerpilor către Uniunea Sovietică în 1948 s-a produs în mod contrar dispozițiilor Tratatului de Pace din 1947 încheiat între Puterile Aliate și Asociate și România²³, precum și contrar dreptului internațional în vigoare la acel moment. Tratatul de Pace nu prevedea niciun transfer al Insulei Șerpilor către Uniunea Sovietică. Articolul 1 („Frontiere”) stipula în primul său alineat că „frontierele României ... vor rămâne cele care erau la 1 ianuarie 1941 ...”, dată la care Insula Șerpilor era, în mod incontestabil, teritoriu suveran român. Alineatul 2 prevedea că „frontiera sovieto-română este fixată potrivit dispozițiilor acordului sovieto-român din 28 iunie 1940...”²⁴.

25. Așa-zisul „acord sovieto-român” din 1940 nu era un veritabil acord. După cum menționează istorici renumiți²⁵, această formulă ascunde, în realitate, un act unilateral sovietic impunând României evacuarea anumitor teritorii românești – un ultimatum care nu a fost niciodată acceptat de către România²⁶.

26. Dar, în orice caz, textul ultimatumului nu includea nici cea mai mică referire la Insula Șerpilor) și nici la mai multe insule fluviale ale Dunării care au fost de asemenea preluate de URSS). Această înseamnă că articolul 1 al Tratatului de Pace nu consacra vreun transfer al

²² MR, p. 24, par. 3.11.

²³ CTNU, vol. 42, p. 3.

²⁴ MR, p. 28-29, par. 3.26-3.27.

²⁵ A se vedea MR, p. 27-28, par. 3.20-3.22 și Anexele nr. 7,8,9 la MR.

²⁶ Anexa nr. 9 la MR.

Insulei Șerpilor către URSS: potrivit Tratatului de Pace, ea era un teritoriu sub suveranitatea României²⁷.

27. În februarie 1948, Insula Șerpilor a făcut obiectul unei preluări ilicite de către Uniunea Sovietică prin intermediul unui tratat inegal – Protocolul de precizare a liniei frontierei de stat între URSS și (deja) Republica Populară Română²⁸, care nu a fost ratificat de către Parlamentul României. La momentul semnării acestui document, datorită transformărilor geopolitice de postbelice, România se afla în imposibilitatea de a se opune acestei cesiuni teritoriale²⁹. Într-adevăr, trupele sovietice ocupau România încă din august 1944 și un guvern comunist fusese deja instalat de către Moscova din martie 1945. Mai mult, Protocolul contravenea și Tratatului de prietenie, cooperare și asistență mutuală, semnat și intrat în vigoare în aceeași zi (4 februarie 1948), la Moscova, între cele două țări, care prevedea în articolul 5 „respectul reciproc pentru ... suveranitatea lor” și, în articolul 2, paragraful 2, că „aplicarea acestui Tratat se va face în conformitate cu principiile Cartei ONU”³⁰.

[Proiecția nr. 4 – Zonă pierdută de România ca urmare a fixării arbitrare a frontierei maritime în 1949 - Crochiu bazat pe Schița 8 „Zonele maritime aflate în fața țărmurilor român și sovietic”, inclusă la pagina 52 din Memoriu (Dosarul judecătorilor, fișa nr. I-4)]

28. Această preluare ilegală a Insulei Șerpilor a influențat în mod direct stabilirea frontierei maritime între România și URSS, care a fost fixată în mod arbitrar și inechitabil pentru România³¹. Transferul ilicit al acestei stânci de 0,17 km², împreună cu arbitrariul delimitării sectorului frontierei fluviale pe Dunăre – care nu ținea cont de interesele legitime ale României, au condus la pierderea de către România a importante zone maritime și la stabilirea unei frontiere maritime injuste. Totodată, au condus la atribuirea unei zone maritime sovietice de 12 mile marine în jurul Insulei Șerpilor, în timp ce zona românească era limitată la 9 mile marine între linia de bază și limita de 12 mile marine din jurul Insulei Șerpilor. Doar metoda „arbitrară” utilizată pentru stabilirea frontierei maritime a condus la pierderea de către România a unei zone de aproape 70 km². Această situație poate fi ușor constatată în Schița 8 din Memoriu, acum pe ecran și în fișa nr. I-4 din dosarele dvs., care ilustrează modul în care preluarea ilicită de către

²⁷ MR, p. 29, par. 3.27; Replica României (în continuare *RR*), p. 320, par. A23.

²⁸ MR, p. 29, par. 3.28 și Anexa nr. 11 la MR. A se vedea și Anexa nr. 12 la MR, ce include procesul verbal de predare-primire a Insulei Șerpilor din 23 mai 1948.

²⁹ RR, p. 320-321, par. A24-A26.

³⁰ CTNU, vol. 48, p. 199.

³¹ MR, p. 29, par. 3.26-3.30 și p. 51-53, par. 5.2 -5.4 (a se vedea și Schița 8 „Zonele maritime aflate în fața coastelor română și sovietică”, p. 52 din MR); RR, p. 313-314, par. A3.

Uniunea Sovietică a insuliței fluviale Limba, de aproximativ 10 km², precum și a Insulei Șerpilor, au afectat în mod simțitor poziția frontierei, fluviale și, respectiv, maritime.

[Proiecția nr. 5 – Zonă pierdută de România datorită încălcării normelor de drept internațional în 1948 și 1949 (Dosarul judecătorilor, fișa nr. I-5)]

29. Puteți vedea în acest moment pe ecran (și în fișa nr. I-5 din dosarele dvs.), în scop exclusiv ilustrativ și comparativ, în ce mod delimitarea frontierei maritime s-ar fi putut realiza dacă, în 1948, Tratatul de Pace ar fi fost respectat și dacă, în 1949, frontiera fluvială ar fi fost trasată cu respectarea regulii șenalului navigabil principal, iar frontiera maritimă ar fi fost stabilită prin utilizarea regulii echidistanței. Diferența dintre situația impusă României și soluția ce ar fi respectat Tratatul de Pace și dreptul internațional este o suprafață de peste 1600 km².

30. Doamnă președinte și Domnilor judecători, România nu solicită Curții, în cadrul prezentelor proceduri, anularea acestor aranjamente anterioare, în ciuda circumstanțelor extrem de contestabile ale încheierii lor. Dimpotrivă, Tratatul de bază din 1997 și Acordul Conex demonstrează foarte clar modul în care România își concepe rolul și responsabilitățile în Europa zilelor noastre. România nu dorește, așa cum sugerează Ucraina, un act de „justiție compensatorie”³². În schimb, România afirmă că actele arbitrare comise în 1948 și 1949 – preluarea ilicită a Insulei Șerpilor de către Uniunea Sovietică și efectele sale inechitabile (atribuirea nemeritată de spații mai importante pentru acest teritoriu decât spațiile atribuite României, fără ca particularitățile acestei formațiuni maritime să o justifice) – nu pot, în niciun caz, să constituie un temei pentru a afecta, în mod suplimentar³³, drepturile teritoriale ale României.

31. Doamnă președinte, o soluție echitabilă și durabilă în această cauză ar fi incompatibilă cu amplificarea și extinderea acestor efecte inechitabile. O asemenea soluție nu poate ignora circumstanțele istorice și politice. O asemenea soluție nu poate ignora nici semnificația compromisului juridic din 1997, la încheierea Tratatului de bază.

Compromisul juridic România-Ucraina din 1997

³² De exemplu, CMU, p. 37, par. 4.16.

³³ A se vedea, spre exemplu, cazul *Frontiera terestră și maritimă între Camerun și Nigeria*, (*Camerun împotriva Nigeriei; intervenient Guineea Ecuatorială*), Hotărârea din 20 octombrie 2002, Culegerea de Hotărâri ale CIJ 2002, p. 448, par. 307.

32. Doamnă președinte, contextul și semnificația încheierii Tratatului de bază, în 1997, este bine redată de un document pe care Ucraina a ales să îl includă în Anexa 22 a Contra-Memoriului său. Acest document, publicat în Monitorul Oficial al României³⁴, este un transcript al unei audieri publice organizată de Senatul României la data de 4 decembrie 1995, în timpul căreia ministrul român al afacerilor externe a răspuns unei întrebări a unui senator asupra „soluției la delicata problemă a Insulei Șerpilor”.

33. În răspunsul său (a cărei parte relevantă se găsește în Dosarul judecătorilor, fișa nr. I-6), ministrul a prezentat stadiul negocierilor pentru încheierea Tratatului de bază din 1997. El a reamintit în primul rând contextul istoric în care Uniunea Sovietică a încorporat în mod ilicit Insula Șerpilor. Apoi, el a declarat: „În cadrul negocierilor pentru încheierea tratatului politic de bază, partea ucraineană a subliniat ... că Ucraina – în calitatea sa de succesor de drept al fostei URSS – nu înțelege să pună în discuție statutul insulei”³⁵. Prin „statut”, ministrul se referea la apartenența Insulei Șerpilor – și citează poziția ucraineană: „care este și trebuie să fie considerată pământ ucrainean, parte integrantă a teritoriului de stat al Ucrainei”³⁶. Ministrul precizează:

„În toate discuțiile pe care le-am avut pe acest punct – repet, face parte din dosarul negocierilor noastre cu Ucraina – noi ne-am preocupat mai ales de faptul că, deși Insula Șerpilor nu are în sine o valoare economică, ea este – după cum știți – o insulă formată din roci dure care nu permit existența unei vegetații, nu dispune de resurse de apă, prin incidențele pe care le poate avea asupra delimitării mării teritoriale, a platoului teritorial și a zonei economice între România și Ucraina, într-o regiune geografică în care, potrivit unor studii efectuate până în prezent, ar exista rezerve destul de importante de petrol și gaze ... poate îmbrăca aspecte economice extrem de importante pentru România și pentru Ucraina.”³⁷

34. Ministrul a continuat – și aceasta merită de asemenea să fie citată:

„În negocierile noastre, am căutat să *separăm problema în două*: una fiind legată de clarificarea statutului juridic al Insulei Șerpilor, - vă spuneam că aici pot fi făcute foarte multe discuții”³⁸

35. Referindu-se la statutul juridic, ministrul punea accentul, încă o dată, pe chestiunea suveranității asupra Insulei Șerpilor. El a continuat, subliniind al doilea aspect al problemei:

„... – și *a doua temă*, în ce măsură această insulă – indiferent de clarificarea la care vom ajunge în legătură cu statutul său – poate și trebuie să influențeze asupra delimitărilor mării teritoriale, zonei economice exclusive și a platoului continental.”³⁹

³⁴ Monitorul Oficial al României nr. 227, partea a II-a (Dezbateri parlamentare), 14 decembrie 1995.

³⁵ Traducerea în franceză de către România a textului original în română inclus de către Ucraina în Anexa nr. 22 la CMU.

³⁶ *Ibid.*

³⁷ *Ibid.*

³⁸ *Ibid.* (subl. n.)

36. Și pentru a concluziona, ministrul român al afacerilor externe a adăugat:

„... după cum vă este bine cunoscut, de fapt această temă constituie unul din principalele obstacole în calea definitivării tratatului (de bază)...”⁴⁰

37. Este evident, Doamnă președinte, așa cum arată în mod clar și această anexă a Contra-Memoriului ucrainean, că în timpul tratativelor pentru Tratatul de bază, cele două state au negociat o problemă teritorială (în sens larg) complexă: chestiunea delimitării platoului continental și a zonei economice exclusive și, *în acest context*, semnificația apartenenței Insulei Șerpilor la Ucraina, ca o consecință a transferului său ilicit către fosta Uniune Sovietică în 1948 – în strânsă legătură cu problema eventualei sale influențe asupra susmenționatului proces de delimitare. „Pachetul” negocierilor privind Insula Șerpilor cuprindea cele două teme interdependente pe care le-am menționat.

38. Doamnă președinte, textul Tratatului de bază din 1997 și, în special, al Acordului Conex reflectă în mod clar acest pachet de negocieri și compromisul la care s-a ajuns în privința celor două sub-probleme intrinsec legate pe care le cuprindeau. Astfel, în ciuda modalității extrem de contestabile în care fosta Uniune Sovietică a obținut Insula Șerpilor în 1948, România – conștientă de responsabilitățile sale în Europa și de necesitatea menținerii ordinii și stabilității în regiune – a confirmat în mod formal, pentru prima oară, în scris, în aceste tratate, că această formațiune maritimă aparține Ucrainei ⁴¹. În același timp, în Acordul Conex, articolul 4 stabilea principiile aplicabile delimitării maritime, convenite de cele două părți⁴². Practic, faptul că România a confirmat formal apartenența Insulei Șerpilor la Ucraina coincide cu și corespunde insistenței părții române pentru o soluție echitabilă în chestiunea delimitării maritime, ținând cont în primul rând de dispozițiile⁴³ articolului 121 cu privire la regimul insulelor din Convenția din 1982. Există o relație strânsă și directă între, *pe de o parte*, acceptarea expresă de către România a *status quo*-ului teritorial și, *pe de altă parte*, principiile de delimitare prevăzute în Acordul Conex din 1997 pentru ajungerea la o soluție echitabilă⁴⁴.

³⁹ *Ibid.* (subl. n.)

⁴⁰ *Ibid.*

⁴¹ MR, p. 40, par. 4.24; p. 44, par. 4.34 ; p. 59, par. 5.16, 5.18.

⁴² MR, p. 44-45, par. 4.35.

⁴³ *Ibid.*

⁴⁴ A se vedea MR, p. 59, par. 5.18.

39. Trebuie subliniat de asemenea faptul că la momentul semnării și intrării în vigoare a Acordului Conex, Ucraina avea cunoștință deplină de declarația făcută de România la semnarea și la ratificarea Convenției de la Montego Bay⁴⁵.

[Proiecția 6 – Paragraful 3 al Declarației României la semnarea (10 decembrie 1982) și la ratificarea (17 decembrie 1996) a Convenției Națiunilor Unite privind dreptul mării]

40. Reamintesc pasajul relevant al acestei declarații, proiectat acum pe ecran și aflat în Dosarul judecătorilor în fișa nr. I-7:

„România declară că, în temeiul cerințelor de echitate - după cum rezultă din articolele 74 și 83 ale Convenției Națiunilor Unite asupra dreptului mării -, insulele nelocuite și fără viață economică proprie nu pot afecta în niciun fel delimitarea spațiilor maritime ce aparțin țărmurilor principale ale statelor riverane.”

Această declarație, reiterată cu 5 luni și jumătate înainte de semnarea Tratatului de bază, chiar în timpul procesului de negociere a acestuia, viza, fără nici cea mai mică ambiguitate, Insula Șerpilor.

41. În aceste circumstanțe, acordul Ucrainei ca referirea la articolul 121 să constituie unul dintre principiile aplicabile delimitării – cel dintâi – arată în mod clar că Ucraina a acceptat aplicabilitatea, în prezenta delimitare, a celui *de-al treilea alineat* al articolului 121, așa cum este el interpretat de declarația României⁴⁶. Ucraina nu a formulat niciun comentariu și nicio obiecție, nici în 1999, cu ocazia depunerii instrumentului său de ratificare a Convenției de la Montego Bay, nici în 1997, cu ocazia semnării și a intrării în vigoare a Acordului Conex, nici în 1996, cu ocazia depunerii instrumentului român de ratificare a Convenției de la Montego Bay, nici la vreun alt moment anterior.

42. Compromisul cu privire la „pachetul” de negocieri cu privire la Insula Șerpilor, precum și semnificația sa au fost confirmate de luările publice de poziție ale oficialilor români.

43. De exemplu, într-un articol de presă⁴⁷ (ale cărui pasaje pertinente se găsesc în Dosarul judecătorilor, fișa nr. I-8), ministrul român al afacerilor externe în exercițiu în 1997, care a parafat Tratatul de bază și a semnat Acordul Conex, scria următoarele:

⁴⁵ A se vedea MR, p. 91-94, par. 8.20-8.30.

⁴⁶ MR, p. 94-95, par. 8.34.

⁴⁷ „Prietenia României sau popularea Insulei Șerpilor”, *Ziua*, 18 iulie 2006, Dosarul judecătorilor, fișa nr. I-8, <http://www.ziua.ro/display.php?data=2006-07-18&id=203770> (subl. n.) ; originalul în limba română – traducere în

„Înțelegând că pentru tânărul stat ucrainean desprins din URSS, ajustările teritoriale erau inacceptabile putând antrena un efect de domino, în special în condițiile în care frontiera ruso-ucraineană era încă disputată, România a trecut peste problema validității drepturilor Ucrainei asupra Insulei Șerpilor. *Asfel s-a ajuns la următorul acord*: România a recunoscut situația de fapt admitând că insula în cauză aparține Ucrainei dar numai în virtutea calității ei de succesor al URSS (chestiunea validității titlului originar a rămas deschisă); Ucraina, în schimbul înghețării controverselor teritoriale, a acceptat implicit să nu se folosească de insulă în delimitarea platoului maritim și s-a angajat să nu aducă acolo echipament militar ofensiv.”

44. Și fostul ministru adaugă:

„Împărțirea platoului a fost lăsată în grija Curții Internaționale de la Haga, astfel încât autoritățile de la Kiev să poată spune că nu au cedat nimic ci s-au supus doar unei decizii judecătorești neutre. În formularea acesteia Insula Șerpilor nu avea de ce intra în calcul fiind nelocuită și nesusceptibilă de exploatare economică.”

45. Având în vedere cele de mai sus, este extrem de clar, Doamnă și Domnilor membri ai Curții, că, în 1997, prin Acordul Conex la Tratatul de bază, Ucraina a acceptat că unicul rol pe care Insula Șerpilor l-ar putea juca în delimitarea spațiilor maritime ale României și Ucrainei este cel determinat de alineatul 3 al articolului 121 al Convenției de la Montego Bay.

Concluzii

46. Doamnă președinte, permiteți-mi – înainte de a prezenta Planul pledoariilor României – să trag anumite concluzii care mi se par importante.

a) În primul rând, - metoda echidistanței propusă de către Ucraina în documentele scrise depuse în prezenta cauză nu corespunde deloc unei acceptări veritabile și sincere a metodei consacrate de domniile voastre pentru obținerea unei soluții echitabile – „echidistanță/linie mediană – circumstanțe speciale sau relevante”. În realitate, aplicarea acestei metode, așa cum este ea concepută de Ucraina, ar conduce la o distorsionare a metodei echidistanței pentru a se ajunge, într-o manieră artificială, la chiar rezultatul, profund injust, urmărit de Ucraina în cursul negocierilor anterioare sesizării Curții în prezenta cauză.

b) În al doilea rând, este incontestabil faptul că transferul Insulei Șerpilor către Uniunea Sovietică în 1948 a fost un act ilicit care a produs deja efecte inechitabile în detrimentul României și în profitul Uniunii Sovietice și, după proclamarea independenței, în beneficiul

limba franceză realizată de România. Același articol a fost publicat și în engleză: „Romania's friendship or the Population of the Serpents' Island”, *Nine O'Clock*, nr. 3724, 17 iulie 2006, http://www.nineoclock.ro/archive_index.php?page=detalii&categorie=politics&id=200607217-506115 .

Ucrainei, succesoarea sa. Aceste efecte inechitabile sunt cuantificabile: peste 1600 km² de spații maritime care ar fi trebuit să aparțină României, în cazul unei aplicări normale a principiilor și regulilor de drept internațional.

c) În al treilea rând, Tratatul de bază și Acordul Conex consacră un compromis juridic între România și Ucraina în 1997, acest „pachet” incluzând acceptarea de către Ucraina a aplicabilității în delimitarea platoului continental și a zonelor economice exclusive a alineatului 3 din articolul 121 al Convenției privind dreptul mării, așa cum a fost interpretat de România la momentul semnării și ratificării acesteia. Această înseamnă că cele două state care se prezintă în fața domniilor voastre au convenit în 1997 că Insulei Șerpilor nu i se va acorda niciun alt efect, suplimentar celor – repet, inechitabile – deja produse asupra delimitării mării teritoriale a celor două părți.

d) În consecință, o soluție echitabilă în delimitarea platoului continental și a zonelor economice exclusive nu poate fi compatibilă cu amplificarea și extinderea acestor efecte inechitabile și nu poate ignora conținutul compromisului din 1997.

47. Doamnă președinte, Domnilor judecători, la începutul Dosarelor judecătorilor veți găsi planul pledoariilor României pentru astăzi și pentru zilele următoare.

48. Cu permisiunea dumneavoastră, Doamnă președinte, Profesorul Pellet va continua pledoariile cu analiza chestiunilor referitoare la jurisdicția Curții și dreptul aplicabil în prezenta cauză. Colegul meu, Cosmin Dinescu, co-agent al României, va descrie contextul geografic al diferendului, precum și practica convențională în materie de delimitări maritime deja efectuate între alte state riverane ale acestei mări semi-închise care este Marea Neagră. După el, Profesorul Crawford va prezenta coastele relevante pentru delimitare, relațiile dintre ele și zona relevantă pentru delimitare.

49. Măine dimineață și joi, pledoariile noastre se vor concentra asupra delimitării spațiilor maritime între cele două state în zona de delimitat din vecinătatea Insulei Șerpilor, inclusiv rolul acestei formațiuni maritime în procesul de delimitare. Profesorul Crawford vă va arăta că, în 1949, Uniunea Sovietică și România au convenit o frontieră maritimă între cele două state care merge pe arcul de cerc cu raza de 12 mile marine din jurul Insulei Șerpilor – acord confirmat ulterior prin mai multe acorduri bilaterale în vigoare, de numeroase hărți incluse în tratatele ce leagă părțile la diferend și de mai multe alte hărți. Eu vă voi prezenta situația de fapt a Insulei

Șerpilor, iar colegii mei, Profesorii Pellet și Lowe vor demonstra că această mică stâncă, izolată geografic în zona supusă delimitării, trebuie semi-enclavată - în conformitate cu principiul general de delimitare care prevede ajungerea la o soluție echitabilă a diferendului, precum și cu principiul specific prevăzut de articolul 121, alineatul 3 al Convenției privind dreptul mării – oricare dintre aceste două argumente fiind suficiente de altfel pentru a justifica soluția (propusă de România). Voi reveni apoi pentru a arăta, în loc de postfață, că eforturile recente ale Ucrainei de a transforma această stâncă sunt complet zadarnice.

50. Apoi, vineri dimineață, două prezentări vor fi consacrate respingerii argumentului Ucrainei privind „efectivitățile” – activitățile petroliere și de pescuit. Domnul Daniel Muller va trece în revistă dreptul aplicabil efectivităților în delimitările maritime în cazuri precum cel de față, iar domnul Dinescu va aplica aceste reguli juridice la faptele invocate de Ucraina.

51. În final, prin ultimele două pledoarii, România va justifica linia de delimitare propusă, în conformitate cu concluziile pe care le-am prezentat Curții (ceea ce va fi în sarcina Profesorului Crawford) și va demonstra caracterul echitabil al acestei linii, având în vedere circumstanțele prezentei cauze (acest aspect va fi prezentat de Profesorul Lowe).

52. Doamnă președinte, Domnilor judecători, vă mulțumesc pentru amabila dvs. atenție. Doamnă președinte, vă adresez rugămintea de a acorda în continuare cuvântul Profesorului Pellet.